

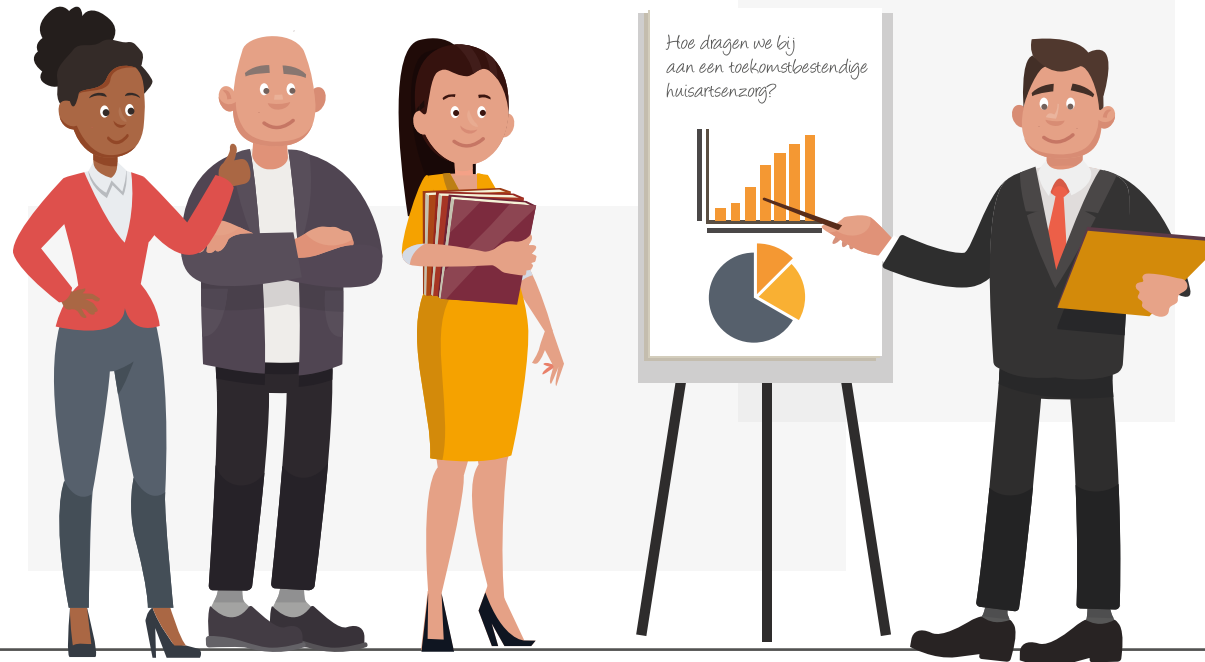

Zicht op regionale capaciteit en arbeidsmarktvragestukken huisartsenzorg

Hoe dragen we bij aan een toekomstbestendige huisartsenzorg? Een vraag die SSFH, Transvorm en Robuust ieder vanuit hun eigen perspectief bezighoudt. Tevens een vraag die pas beantwoord kan worden wanneer er een juist inzicht is in de veranderende zorgvraag van patiënten, de inzet van de verschillende professionals werkzaam in het huisartstenteam en de knelpunten die zich (gaan) voordoen in vraag en aanbod van deze professionals. Daarbij is ook van belang om zicht te krijgen op het aantal mensen dat opgeleid wordt voor de huisartsenzorg.

SSFH, Transvorm en Robuust besloten hun krachten te bundelen en hebben Nivel en Prismant de opdracht gegeven om in de zomer van 2018 uitvraag te doen bij huisartsenpraktijken, zorggroepen, huisartsenposten en het onderwijs. Het onderzoek werd uitgevoerd in een achttal pilotregio's: Zuidoost-Brabant, West-Brabant, Midden-Brabant, Noordoost-Brabant, Rotterdam Rijnmond, Groot Amsterdam, Zaanstreek-Waterland en Zeeland.

In deze rapportage leest u de uitkomsten van dit onderzoek. Het is bedoeld als startpunt om met de regionale stakeholders (gezondheidscentra, zorggroepen, huisartsenposten, LHV kring, ROS, regionale werkgeversorganisatie, zorggroepen, gemeenten, onderwijs, etc.) in gesprek te gaan over de regionale arbeidsmarkt huisartsenzorg en knelpunten op te lossen met een gezamenlijke aanpak. Zowel SSFH als Robuust zetten zich in voor het structureel beschikbaar hebben van data op regionaal niveau ter ondersteuning van deze gesprekken.

Toelichting op onderzoeksmethoden

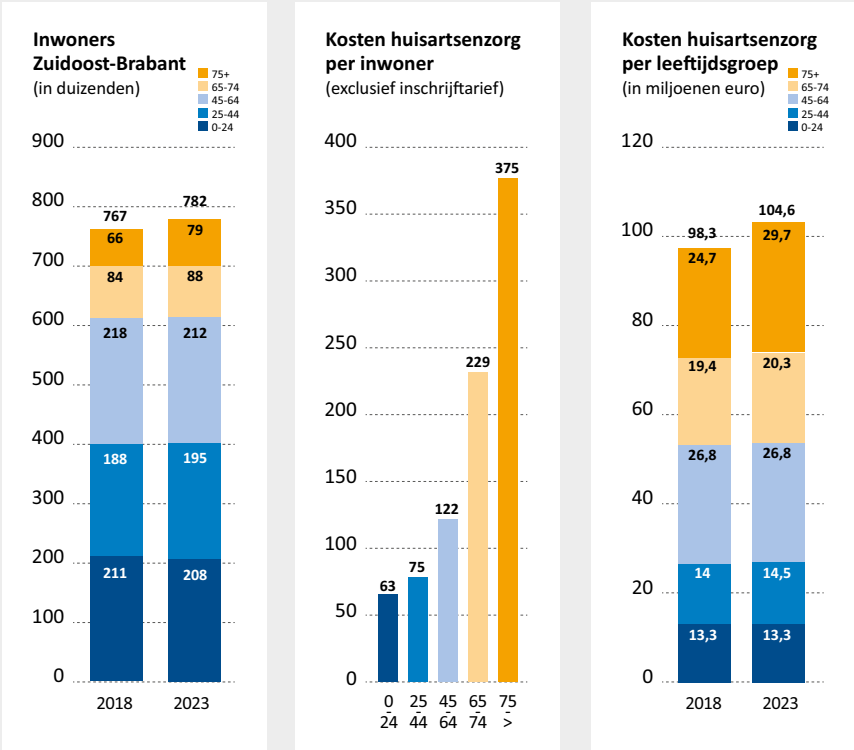
Deze factsheet is grotendeels gebaseerd op een enquête uitgezet onder huisartsenpraktijken in de regio Zuidoost-Brabant waarbij een respons van 26% is behaald. Deze respons is gewogen naar praktijkvorm (solo- duo- of groepspraktijk), zodat deze verhoudingen hetzelfde zijn als in de populatie. De praktijkenquêtes zijn door één persoon ingevuld. De antwoorden, vooral wat betreft ervaringen en inschattingen, zijn dus vanuit het perspectief van deze persoon. Hierdoor weerspiegelen ze mogelijk niet de opvattingen van iedereen binnen deze praktijken en instellingen.

Daarnaast is de factsheet gebaseerd op data verzameld onder het Summa College, RINO Zuid en Fontys Hogeschool. De prognoses zijn onder meer gebaseerd op zorggebruik cijfers van Vektis en de personeelsgegevens vanuit het pensioenfonds huisartsen en het pensioenfonds Zorg en Welzijn.

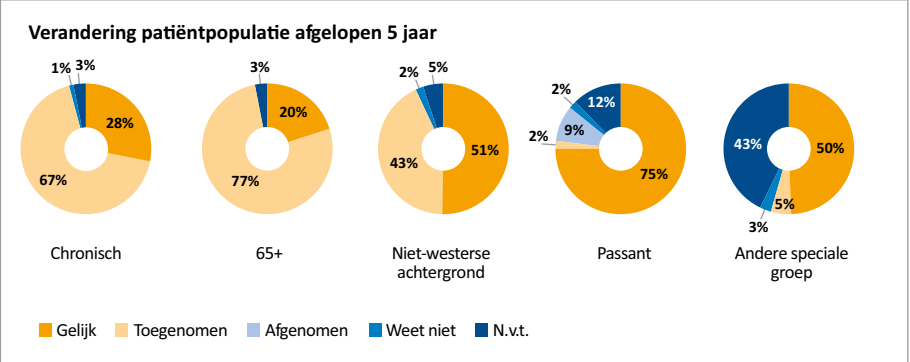
Voor een volledige beschrijving van de in dit onderzoek gebruikte methoden, zie de methodologische verantwoording www.nivel.nl/sites/default/files/bestanden/factsheethuisartsenzorg.pdf

De vraag naar huisartsenzorg in Zuidoost-Brabant

Voor een toekomstbestendige huisartsenzorg is het belangrijk om te weten hoe de vraag naar zorg zich zal gaan ontwikkelen. Dit wordt voor een groot deel bepaald door de bevolkingsontwikkeling. Het totaal aantal inwoners in Zuidoost-Brabant tot 2023 zal groeien met 2,0% van 767.000 naar 782.000. De leeftijdscategorieën 0-24 en 45-64 jaar zullen kleiner worden, terwijl de groep 65-74 jaar zal groeien met 4,7% en de groep 75+ zelfs met bijna 20%. De gemiddelde kosten per inwoner aan huisartsenzorg (exclusief de kosten van het inschrijftarief) zijn hoger voor de oudere groepen: de groep 75+ kost per inwoner gemiddeld bijna 6 maal zoveel als de groep tot 25 jaar.

Bron: Vekits en Primos; bewerking Prismant

Bron: praktijkenquête

Op basis van de veranderende samenstelling van de populatie is de te verwachten stijging van het gebruik van huisartsenzorg, uitgedrukt in kosten (exclusief inschrijftarief) in de regio Zuidoost-Brabant 6,4% (van €98,3 naar €104,6 mln). Deze stijging ligt veel hoger dan de groei van het aantal inwoners (2,0%).

De samenstelling van de patiëntenpopulatie is voor de meeste praktijken de afgelopen 5 jaar flink veranderd. Vooral het aantal patiënten ouder dan 65 jaar is toegenomen net als het aantal chronisch patiënten. Bijna de helft (48%) van de praktijken geeft tevens aan met seizoenschommelingen te maken te hebben, een kleine 16% zelfs in sterke mate. Vaak wordt hierbij griep als oorzaak genoemd.

Het aanbod van huisartsenzorg binnen huisartsenpraktijken in Zuidoost-Brabant

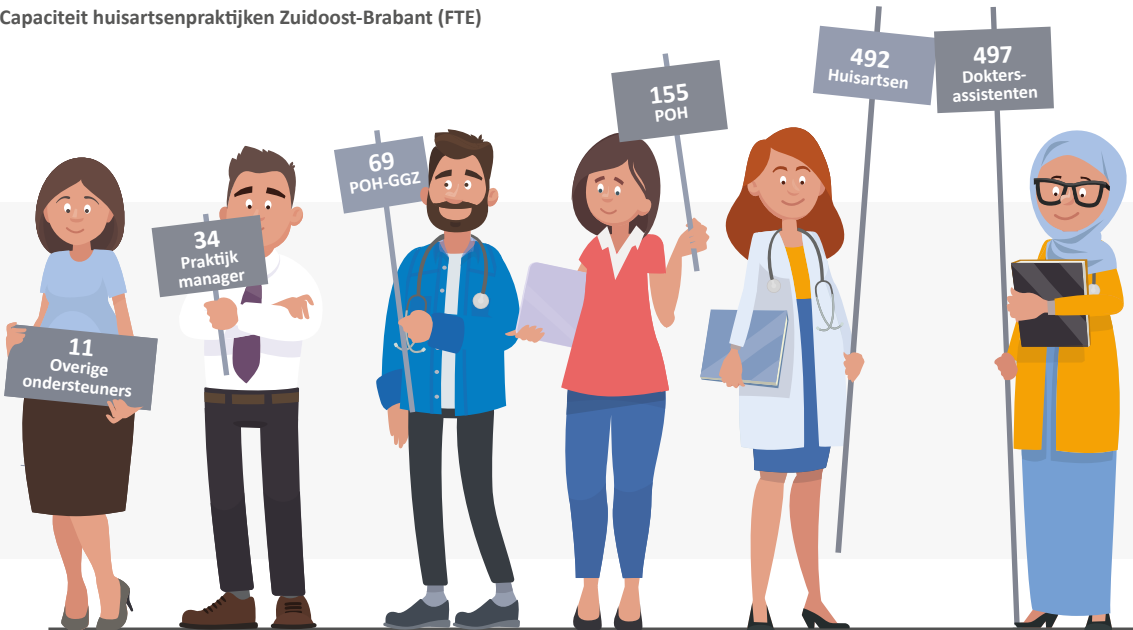
Om inzicht te krijgen in het huidige aanbod aan huisartsenzorg is met de praktijkenquête inzicht verkregen in hoeveel mensen er in de huisartsenpraktijk werken, wat de functiemix is van huisartsenteams en wat de verdeling is in 'productie' in het huisartsenteam. De toekomstige ontwikkeling in de capaciteit van huisartsenzorg is bepaald aan de hand van instroom en uitstroom. Het aantal deelnemers aan opleidingen en het aantal stage- en opleidingsplaatsen bepaalt voornamelijk de instroom, de leeftijdsverdeling van verschillende beroepen binnen de huisartsenzorg is de belangrijkste voorspeller van de uitstroom.

Huidige capaciteit huisartsenpraktijken
De 230 huisartsenpraktijken in Zuidoost-Brabant hebben gemiddeld genomen een patiëntenpopulatie van 4.095 patiënten. Per 1 FTE huisarts komt dat neer op gemiddeld 1.914 patiënten. De zelfstandig gevestigde huisartsen in Zuidoost-Brabant werken samen met hun collega's in loondienst en waarnemers meer dan 492 FTE (waarvan 353 FTE afkomstig van

gevestigde huisartsen, 117 FTE van waarnemers en 22 FTE van HIDHA's). Zij worden ondersteund door 497 FTE aan doktersassistenten en 224 FTE aan praktijkondersteuners. Het aantal praktijkmanagers is, gemeten naar FTE, klein. Dat geldt ook voor de 'overige ondersteuners' (verpleegkundig specialisten, nurse practitioners, physician assistants en sociaal psychiatrisch verpleegkundigen).

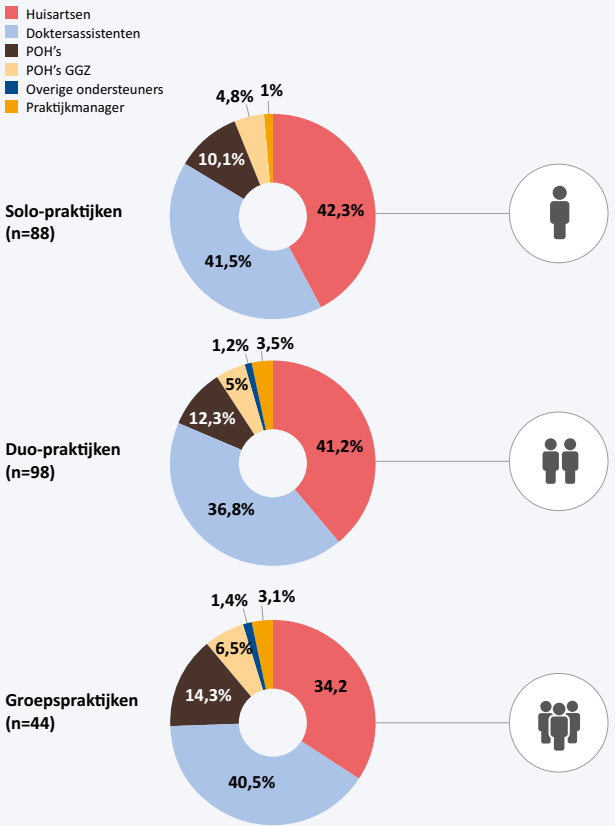
In Zuidoost-Brabant werken:
de huisartsen gemiddeld 0,75 FTE, de POH's 0,44 FTE, de POH-GGZ 0,30 FTE en de doktersassistenten 0,56 FTE.

Capaciteit huisartsenpraktijken Zuidoost-Brabant (FTE)

Van de 230 huisartsenpraktijken zijn er 88 solo-, 98 duo- en 44 groepspraktijken. De samenstelling van het huisartsenteam in FTE verschilt naar type praktijk, maar niet veel. Doktersassistenten hebben het grootste aandeel in de capaciteit in alle type praktijken maar nog het meest in de solopraktijken (42%). Voor de groepspraktijken valt op dat POH's relatief een groot aandeel hebben van bijna 21%.

Gemiddelde verdeling capaciteit binnen huisartsenpraktijk

In de praktijk-enquête is ook gevraagd hoe de 'productie' van de huisartspraktijken verdeeld is naar functie.

Zoals verwacht wordt het grootste aandeel van de consulten uitgevoerd door de huisarts (68%). POH's nemen samen 19% van de consulten voor hun rekening en doktersassistenten 12%.

Opleidingen in de huisartsenzorg in Zuidoost-Brabant

De toekomstige capaciteit aan huisartsenzorg in Zuidoost-Brabant wordt voor een belangrijk deel bepaald door de instroom vanuit de opleidingen. Hierbij zijn stage- en opleidingsplaatsen van groot belang. Voor de doktersassistenten en praktijkondersteuners zijn deze uitgevraagd bij de opleidingsinstituten in de regio.

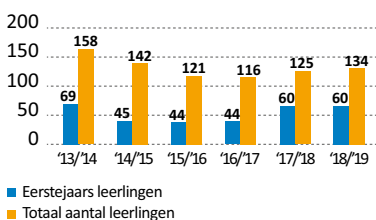
Doktersassistenten

De behoefte aan stageplaatsen neemt de laatste jaren toe als gevolg van een grotere instroom van leerlingen in zowel het bekostigd als het niet-bekostigd¹ onderwijs. Het onderwijs geeft aan steeds meer moeite te hebben om alle leerlingen een stageplaats in de huisartsenzorg of in het ziekenhuis aan te bieden. Wanneer stageplaatsen voor doktersassistenten vanuit de huisartsenzorg minder worden opengesteld aan onderwijsinstellingen

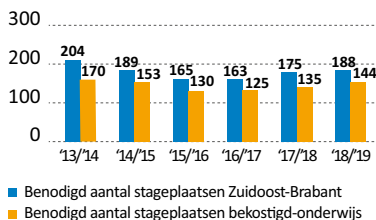
ontstaat een tekort aan stageplaatsen en daarmee zal de instroom op de arbeidsmarkt van doktersassistenten geremd worden.

Onderwijsinstellingen in Zuidoost-Brabant geven aan dat jaarlijks 113 stageplaatsen voor doktersassistenten in de huisartsenzorg nodig zijn. De vraag naar stageplaatsen in de huisartsenzorg vanuit het onderwijs is over de periode 2013-2018 redelijk gelijk gebleven.

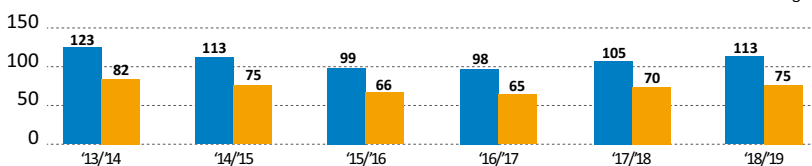
Aantallen doktersassistenten in opleiding

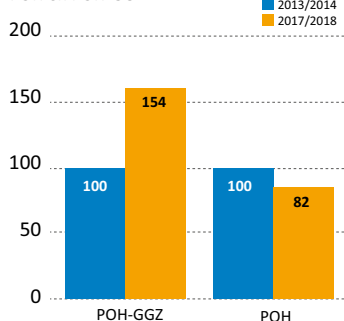
Benodigd aantal stageplaatsen doktersassistenten

Benodigd aantal stageplaatsen doktersassistenten naar branche

Landelijke ontwikkeling aantal studenten POH en POH-GGZ

Praktijkondersteuners

Voor praktijkondersteuners is de stagesituatie afwijkend ten opzichte van de doktersassistenten. Wanneer een student geen stageplaats heeft, kan niet gestart worden met de opleiding. Hierdoor is het aantal studenten altijd gelijk aan het aantal stageplaatsen. De opleiding voor praktijkondersteuner (POH en POH-GGZ) wordt aangeboden via hogescholen en zijn niet aan een regio gebonden. Hierdoor is het niet mogelijk om een hogeschool één op één aan een regio te koppelen.

Landelijk gezien is wel inzichtelijk dat het aantal studenten voor de opleiding POH-GGZ fors is toegenomen tussen 2013 en 2017. Hier staat tegenover dat het aantal studenten voor POH is afgenomen tussen 2013 en 2017. De opleidingsinstituten geven aan dat de hoofdreden hiervoor is dat klassen vaker niet door kunnen gaan wegens gebrek aan stageplaatsen. Dit is een aandachtspunt voor toekomstige instroom van praktijkondersteuners in de huisartsenzorg.

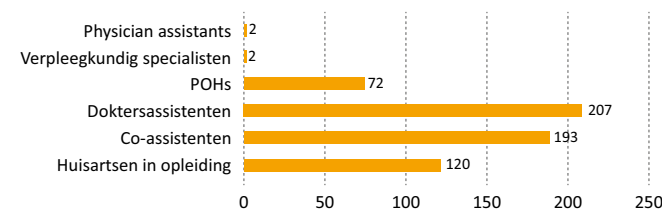
Stageplaatsen en stagiairs voor alle functies binnen de huisartsenpraktijken

De verhouding van het aantal stage- en opleidingsplaatsen naar functie komt redelijk overeen met de samenstelling van het huisartsteam naar functie; voor doktersassistenten zijn de meeste plaatsen beschikbaar, daarna voor de co-assistenten en huisartsen in opleiding en de POH's. De huidige bezetting van de plaatsen door stagiairs is bij vrijwel alle functies veel lager dan het aantal beschikbare stage- en opleidingsplaatsen per jaar. Een gedeeltelijke verklaring hiervoor is dat de meeste stages korter zijn dan een jaar en het aantal stagiairs is opgegeven voor de peildatum van enquêtering.

Wat betreft doktersassistenten, is voor het leerjaar 2018/2019 in theorie voldoende capaciteit aan stageplaatsen. Hiervoor zagen we dat er behoefte is aan 113 plaatsen per jaar, de praktijken bieden er gezamenlijk 207 aan.

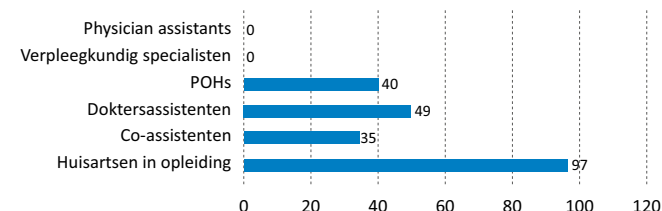
Stageplaatsen naar functietype

Gemiddeld aantal plaatsen beschikbaar per jaar binnen huisartsenpraktijken

Stagiairs naar functietype

Aantal in opleiding in de huisartsenpraktijken (peildatum mei-juni 2018)

Bron: DUO, SBB en enquête onderwijsinstuten; bewerking Prismant

Bron: enquête onderwijsinstuten; bewerking Prismant
(index: 100 is schooljaar 2013/2014)

Bron: praktijk enquête

¹ Particulier onderwijs

Aansluiting tussen vraag en aanbod in Zuidoost-Brabant

Prognoses ontwikkeling capaciteit

Om te bepalen waar de huisartsenzorg in de toekomst knelpunten kan verwachten binnen het huisartstenteam, moet de verwachte vraag naar personeel en het verwachte aanbod van personeel met elkaar vergeleken worden.

POH's en doktersassistenten

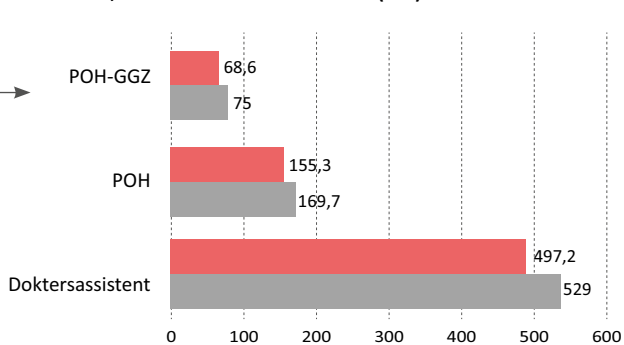
De vraagontwikkeling naar POH's en doktersassistenten in Zuidoost-Brabant, uitgedrukt in FTE en gebaseerd op de demografische ontwikkelingen in de regio, ziet er als volgt uit:

Het benodigd aantal FTE POH en POH-GGZ zal de komende 5 jaar groeien met 9,3%, voor doktersassistenten met 6,4%.

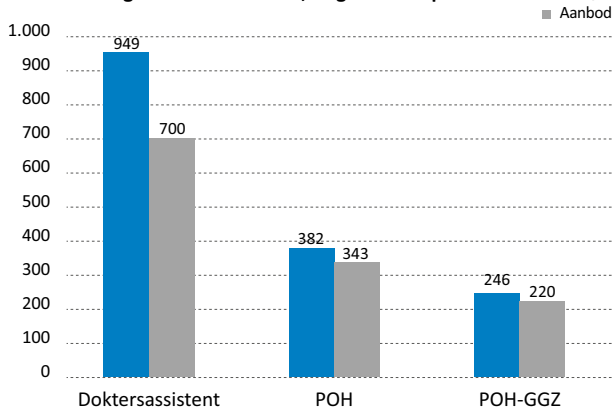
De verwachte vraag naar POH's en doktersassistenten is vergeleken met het verwachte aanbod in 2023. Dit aanbod is berekend op basis van de huidige capaciteit, vermeerderd met de verwachte instroom aan gediplomeerden doktersassistenten en praktijkondersteuners in de regio én verminderd met de verwachte uitstroom door pensionering en baanwisseling. Zo ontstaat een prognose voor de aansluiting tussen vraag en aanbod, die we uitdrukken in personen.

Voor POH en POH-GGZ is vraag en aanbod in Zuidoost-Brabant redelijk in evenwicht en volgt uit de prognoses een klein tekort. Voor de doktersassistenten worden grotere tekorten verwacht waarvoor een groot aantal personen moet worden opgeleid en/of aangetrokken om dit op te vangen.

Verwachte vraagontwikkeling van werkzame doktersassistenten, POH en POH-GGZ 2018-2023 (FTE)

Balans vraag en aanbod in 2023, uitgedrukt in personen

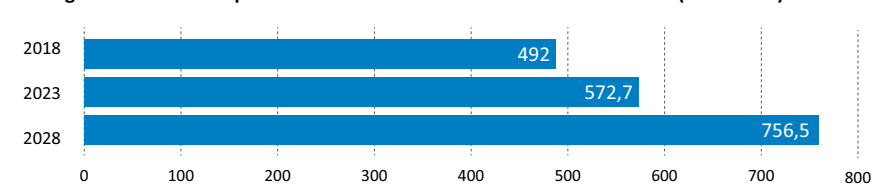

Huisartsen

Gegeven de opmerkingen die opgenomen zijn in de methodologische verantwoording kan voor Zuidoost-Brabant met enige voorzichtigheid geschat worden wat de in- en uitstroom van huisartsen zal zijn over 5 en 10 jaar. Geschat wordt dat binnen 5 jaar 15% van de huisartsen zal uitstromen en binnen 10 jaar 29%. Dit wordt gecompenseerd door een geschatte instroom van

iets meer dan 24 huisartsen per jaar. Op basis hiervan zou de huidige huisartsen-capaciteit van 492 FTE toenemen tot 573 FTE over 5 jaar, en tot 756 FTE over 10 jaar. De stijging van de capaciteit van 16% in de komende 5 jaar, zou voldoende moeten zijn om de groei in de verwachte zorgvraag van 6,4% in dezelfde periode op te vangen.

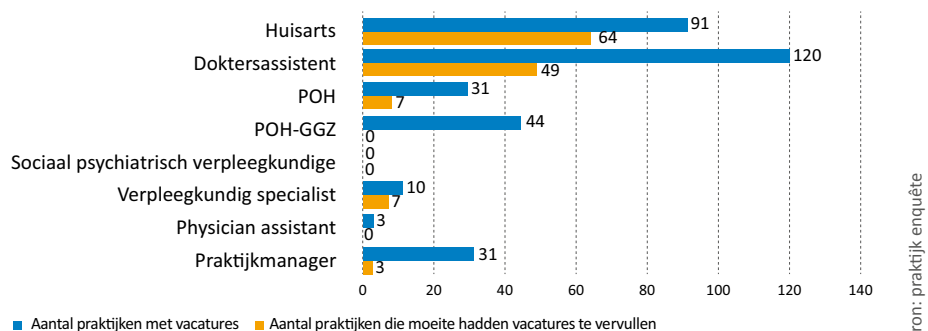
Huidige en verwachte capaciteit aan huisartsen in Zuidoost-Brabant in FTE (2018-2028)

Huidige ervaren capaciteitsproblemen

Naast ontwikkelingen in vraag naar en aanbod van huisartsenzorg is het belangrijk inzicht te hebben in de mate waarin nu capaciteitsproblemen ervaren worden. Dit betreft openstaande vacatures, verwachte tekorten, werkdruk en patiëntenstop.

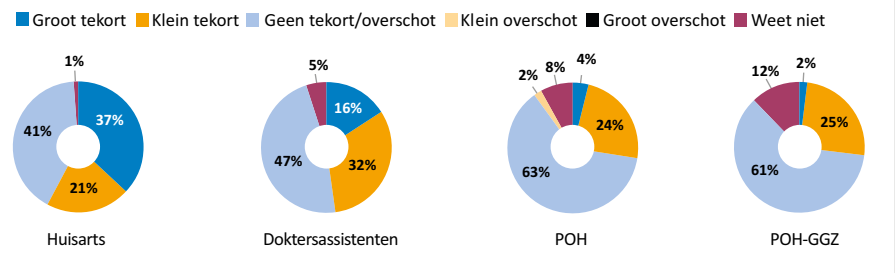
Aantal praktijken met openstaande functies afgelopen 12 maanden

Hoewel er gezien de totale capaciteit in de regio relatief veel praktijken openstaande vacatures hadden, waren de meeste hiervan niet lastig te vervullen. Relatief het meeste moeite gaf het vullen van een vacature voor een huisarts (70%), een verpleegkundig specialist (70%), of een doktersassistent (41%). Naast vacatures in het afgelopen jaar hebben

huisartsenpraktijken ook een beeld van tekorten die in het komend jaar gaan ontstaan binnen de praktijk door bijvoorbeeld pensionering of het toenemen van vraag naar een specifiek soort zorg. Voor de toekomst verwachten huisartsenpraktijken in Zuidoost-Brabant met name een tekort aan huisartsen en doktersassistenten.

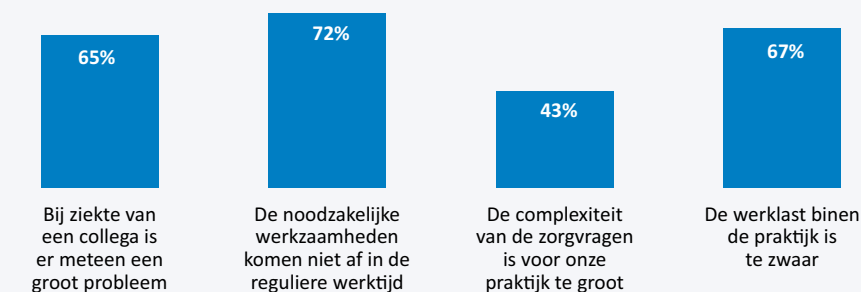
Verwachte ervaren tekorten

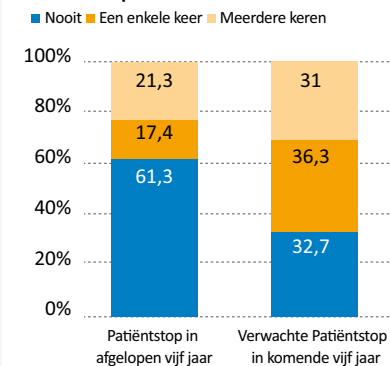
Werkdruk

De ervaren werkdruk is groot in de huisartsenpraktijken in Zuidoost-Brabant. Met name huisartsen en doktersassistenten ervaren een hoge werkdruk. De helft van de praktijken heeft te maken met (bijna) dagelijks uitlopende spreekuren en bijna allen geven aan bij ziekte van één van de collega's meteen een groot probleem te hebben. Bij de meeste praktijken heeft in de afgelopen vijf jaar al één of meerdere keren een patiëntenstop plaatsgevonden.

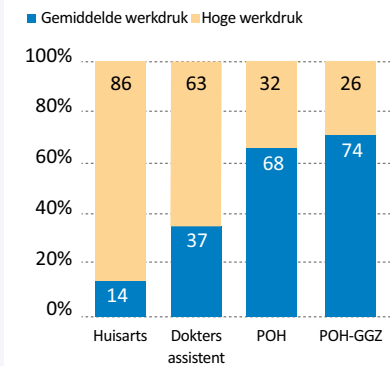
Werkdruk stellingen

Patiëntenstops

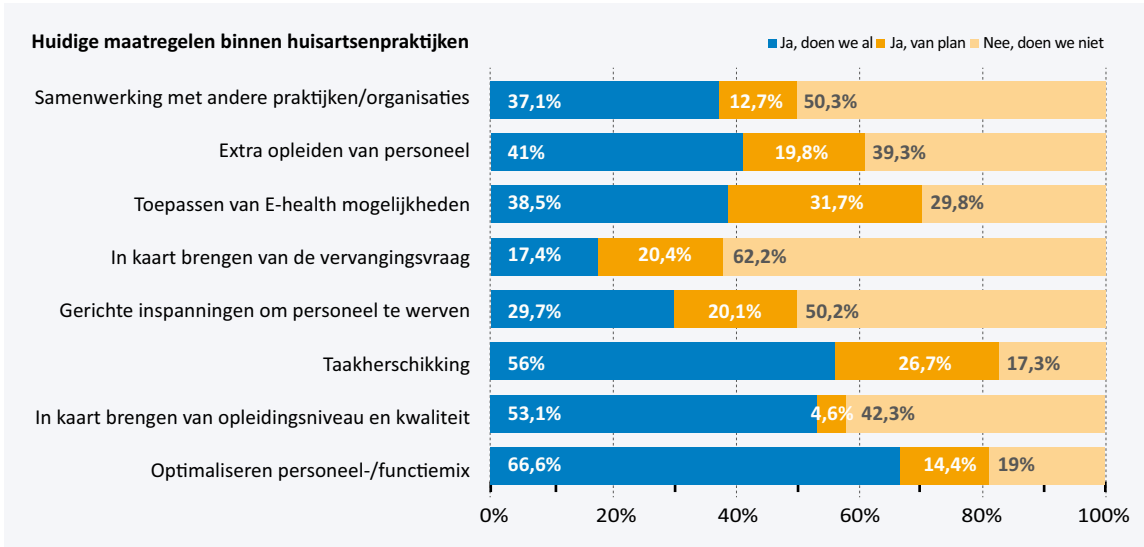

Werkdruk naar functie

Oplossingsrichtingen

Een groot deel van de huisartsenpraktijken neemt al maatregelen om aan de toekomstige vraag te kunnen blijven voldoen. Er wordt vooral op het optimaliseren van de personeels-/functie mix, taakherschikking en het in kaart brengen van het personeelsbestand ingezet. Toch zijn er ook veel maatregelen die door minder dan de helft van de huisartsenpraktijken worden genomen.

**AAN
DE SLAG!**

Conclusie

Met deze factsheet is de huidige omvang en samenstelling van de huisartsenzorg in Zuidoost-Brabant in kaart gebracht en zijn diverse ontwikkelingen weergegeven.

Opvallend voor de regio Zuidoost-Brabant is dat:

- De populatie de afgelopen vijf jaar is veranderd wat leidt tot een veranderende zorgvraag;
- Het aanbod aan stageplaatsen voor doktersassistenten voldoende lijkt om aan de vraag vanuit de opleidingen te voldoen. Toch ervaren de opleidingen een tekort;
- Praktijken vooral een tekort aan doktersassistenten en huisartsen verwachten. Mede doordat vacatures voor huisartsen nu al moeilijk zijn te vervullen. Een tekort aan doktersassistenten wordt bevestigd in de prognose, maar deze laat geen tekort aan huisartsen zien;
- Zowel de praktijken als de prognoses voorzien een klein tekort aan POH's en POH's GGZ;
- De ervaren werkdruk met name bij praktijken en doktersassistenten hoog is;
- Er door de praktijken gewerkt wordt aan verschillende oplossingen om aan de toekomstige vraag naar personeel te kunnen voldoen. Met name het in kaart brengen van de vervangingsvraag wordt nog weinig benut.

Gericht beleid lijkt nodig om huisartsen en de ondersteunende professionals te binden aan de regio om zo aan de toekomstige benodigde capaciteit te kunnen blijven voldoen.

De uitdagingen geven voldoende aanleiding om met elkaar in gesprek te gaan over welke maatregelen nodig zijn om de huisartsenzorg in Zuidoost-Brabant toekomstbestendig te maken. Wat in ieder geval van belang is, is te werken aan strategische personeelsplanning, opleidingsbeleid en alternatieve manieren van organiseren om meer balans aan te brengen in vraag en aanbod van ondersteunend personeel. Dat kan op regionaal, lokaal en organisatieniveau.

Veel succes daarbij. Uw regionale werkgeversorganisatie, ROS en SSFH kunnen u verder helpen.
M.vandenuvel@transvorm.nl, r.overdiep@rosrobust.nl, Info@ssfhn.nl.

In opdracht van

Stichting Sociaal Fonds
Huisartsenzorg

Uitgevoerd door

Dit project is (mede) mogelijk gemaakt door de zorgverzekeraars CZ en VGZ namens alle zorgverzekeraars.